

פרשת ויגש התשע"ט

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. בראשית פרק מז, ה-ז

(ה) ויקם יעקב מבאר שבע וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אתו: (ו) ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב וכל ירעו אתו: (ז) בניו ובניו בנות בניו וכל ירעו הביא אתו מצרימה: ס
2. בראשית פרק מז, כח-לד

(כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו לשנה ויבאו ארצה גשן... (לא) ויאמר יוסף אל אחיו ואל בית אביו אעלה ואגידה לפרעה ואמרה אליו אחי ובית אבי אשר בארץ כנען באו אלי: (לב) והאנשים רעי צאן פיאנשי מקנה היו וצאנמ ובקרמ וכל אשר להם הביאו: (לג) והיה כיו יקרא להם פרעה ואמר מה מעשיכם: (לד) ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיה מנעורינו ועד עתה גם אנחנו גם אבותינו בעבור תשובו בארץ גשן פיי תועבת מצרים פל רעה צאן:

3. בראשית פרק מז, א-ו

(א) ויבא יוסף ונגד לפרעה ויאמר אבי ואחי וצאנמ ובקרמ וכל אשר להם באו מארץ כנען והנמ בארץ גשן: (ב) ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה: (ג) ויאמר פרעה אל אחיו מה מעשיכם ויאמרו אל פרעה רעה צאן עבדיה גם אנחנו גם אבותינו: (ד) ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיה פיי כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישבו גא עבדיה בארץ גשן: (ה) ויאמר פרעה אל יוסף לאמר אביה ואחיה באו אליה: (ו) ארץ מצרים לפניה הוא במיטב הארץ הושב את אביה ואת אחיה ישבו בארץ גשן ואם ינדעת וישבם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי:

4. רש"י בראשית פרשת ויגש פרק מז פסוק ו

אנשי חיל - בקיאים באמנותן לרעות צאן: על אשר לי - על צאן שלי:

5. רשב"ם בראשית פרק מז פסוק ו

אנשי חיל - ראויים לגבורה ולשררה, כמו אשת חיל את. +ואני הצעיר מצאתי תרגום שרי מקנה רבני חילא, [ואין צורך] לפרוש רבנו+:

6. אבן עזרא בראשית פרק מז פסוק ו

שרי מקנה כסוס כפרד:

7. חזקוני בראשית פרק מז פסוק ו

אנשי חיל פרש"י בקיאים באומנותם וכו' דוגמא אשת חיל כלומר חכמה, ואין לומר כמשמעו שאין דרך נשים לצאת לחיל או לצבא. ושמתם שרי מקנה על הסוסים ועל הפרד ועל הגמל. והראיה בדברי הימים ויקהל דוד את כל שרי ישראל ושרי כל רכוש ומקנה וגו' ולמעלה כתיב ועל הגמלים. ד"א לפי שהצאן הולכות במדבר לרעות במקום גדודי חיות ולסטים צריכים הרועים להיות גבורים.

8. תרגום המיוחס ליונתן - תורה בראשית פרק מז פסוק ו

(ו) ארעא דמצרים קדמך הוא פבית שפר ארעא אותיב נת אפך ונת אפך יתבון בארעא דגשן ואין חפיקתא דאית בהום גוברין דחילא ותמנינון רבני גיתי על דידי:

9. כתר יונתן בראשית פרק מז פסוק ו

(ו) ארץ של מצרים לפניך היא בבית מיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך ישבו בארץ של גושן ואם החכמתה שיש בהם אנשים של חיל ותמנמם שרי מקנה על אשר לי:

10. ר' חיים פלטיאל בראשית פרק מז פסוק ו

אנשי חיל. כלומר אמר פרעה ליוסף אם כדברך שהם רועי מקנה אם אתה מכיר במ הגיבורים תשים אותם ממונים ושרים על אשר לי לפי כי תועבת מצרים כל רועי צאן לפי שהם יראתם, לכך צריך שיהיו גיבורים לשמור הצאן לפי שיאכלו מן הטובים שבהם שילחמו עמהם המצריים לפי שהם יראתם לכך צריך שיהיו גיבורים.

11. ריב"א בראשית פרק מז פסוק ו

(ו) אנשי חיל. פרש"י בקיאין באומנות לרעות צאן וי"מ אנשי חיל לגבורה. וקשי' לר"ם מקוצי מה צריך אנשי חיל לשרי מקנה. ועוד הרי תועבת מצרים רועי צאן לכך נרא' לפר' מקנה לשון קנאה שכן דרך הגבורים לקנא בגבורים כמותם. ואמנם פי' רש"י וז"ל ושמתם שרי מקנה על אשר לי על צאן שלי משמ' שמקנה פרש"י כמשמעו והרר"א מקיים דברי המפרש אנשי חיל לגבורה על דבר רש"י המפרש כמשמעו וה"ק ואם ידעת ויש בם אנשי חיל כלומ' ראויין לגבורה ושמתם שרי מקנה על אשר לי. כלומ' מתוך גבורתם יהיו ממונים על צאני לשמרם שמצרי' מייקרים הצאן לפי שהם אלהותם ואמנם כך פירו' לעיל דעת רש"י:

12. גור אריה בראשית פרק מז פסוק ו

בקיאים באומנות לרעות צאן. לא "אנשי חיל" למלחמה, שהרי כתיב "ושמתם שרי מקנה" (כ"ה ברא"ם):

13. שד"ל בראשית פרק מז פסוק ו

ושמתם שרי מקנה על אשר לי – אמר ראב"ע על הסוסים והפרדים, ועל פי מה שאביא למטה (שמות א"ח) בשם יאסס כי המלך הזה לא היה מצרי אלא מן המלכים הרועים שבאו מארץ אזיאה וכבשו את מצרים, יתכן שהיה המלך בעל מקנה צאן ובקר.

14. בראשית פרק מג, כד-לד

(כד) ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף ויתן-מילים וירחצו רגליהם ויתן מספוא לחמריהם: (כה) ויכינו את המנחה עד-בוא יוסף בצעהרים פי שמשעו פי-שם יאכלו לחם: (כו) ויבא יוסף הביתה ויביאו לו את המנחה אשר-בידם הביתה וישתחוו-לו ארצה: (כז) וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם הגזקן אשר אמרתם העודנו חי: (כח) ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי ויקדו וישתחוּו: (כט) וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן-אמו ויאמר הנה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר אליהם יחנה בני: (ל) וימקרו יוסף פי-נכמרו רחמיו אל-אחיו ויבקש לבקות ויבא הסדרה ויבך שמה: (לא) וירחץ פניו ויצא ויתאפק ויאמר שימו לחם: (לב) וישומו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האכלים אתו לבדם פי' לא יוכלו המצרים לאכל את העברים לחם פי-תועבה הוא למצרים: (לג) וישבו לפניו הבכר כבכרתו והצעיר כצערתו ויתמקו האנשים איש אל-רעהו: (לד) וישא משאת מאת פניו אליהם ותרב משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישפרו עמו:

15. תרגום אונקלוס בראשית פרק מג פסוק לב

ושויאו ליה בלחודוהי ולהון בלחודיהון ולמצראי דאכלין עמיה בלחודיהון ארי לא יכלין מצראי למיכל עם עבראי לחמא ארי בעירא דמצראי דחלין ליה עבראי אכלין:

16. תרגום המיוחס ליונתן - תורה בראשית פרק מג פסוק לב

(לב) ושוייו ליה בלחודווי ולהון בלחודיהון ולמצראי דאכלין עמיה בלחודיהון ארום לא כשרין מצראי למיכול עם יהודאי לחמא ארום בעירא דמצראי דחלין ליה יהודאי אכלין:

17. כתר יונתן בראשית פרק מג פסוק לב

(לב) וישומו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים שאוכלים עמם לבדם כי לא כשרים מצרים לאכול עם יהודים לחם כי הבקר של המצרים שהם יראים לו יהודים אוכלים:

18. רש"י בראשית פרשת מקץ פרק מג פסוק לב

כי תועבה הוא - דבר שגאווי הוא למצרים לאכל את העברים, ואנקלוס נמן טעם לדבר:

19. שמות פרק ח פסוק כב

ויאמר משה לא נכון לעשות כן פי תועבת מצרים נזבח לה' אלהינו הן נזבח את-תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו:

תרגום אונקלוס שמות פרק ח פסוק כב

ואמר משה לא תקון למעבד כן ארי בעירא דמצראי דחלין לה מנה אנחנא נסבין לזבחה קדם יי אלהנא הא נזבח ית בעירא דמצראי דחלין לה ואנון יהון חזון הלא יימרין למרגמנא:

20. רש"י שמות פרשת וארא פרק ח פסוק כב

תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו "ולמלכם תועבת בני עמון" (מלכים ב' כ"ג), ואצל ישׂראל קורא אותה תועבה; ועוד יש לומר בלשון אחר, תועבת מצרים, דבר שנאווי הוא למצרים זביחה שאנו זוכחים, שְׁהָרִי יִרְאֲתֶם אָנּוּ זֹכְחִים:

21. רשב"ם בראשית פרק מג פסוק לב

כי תועבה - וכיחוי וביזוי הוא למצרים לאכול עם אנשי עבר הנהר כי נבזים היו בעיניהם ואנשי מצרים גסי רוח היו כדכת' קראתי לזאת רהב הם שבת. וכן כי תועבת מצרים כל רועה צאן, מבזים היו בעיניהם הרועים לפי שהצאן היה מאוס בעיניהם. כדכת' הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו, דבר המשוקץ למצרים ומאוס נזבח לעיניהם לצורינו ולא יבזו אותנו לסוקלנו באבנים דרך בזיון כמו שמצינו בשמע' בן גרה יצא יצוא [ומקלל] ויסקל, קילל דוד וסיקל בעפר דרך בזיון:

22. רד"ק בראשית פרק מג פסוק לב

ולהם לבדם ולמצרים לבדם - אמר הטעם כי לא יוכלון, כי העברים היו אוכלים בשר כמו שאמר וטבוח טבח, והמצרים לא היו אוכלים. ומה שהיו מגדלין הצאן, לחלב ולגזה. ואמרו שהיו עובדים מזל טלה לפיכך לא היו אוכלים שום בשר בהמה:

23. בכור שור בראשית פרק מג פסוק לב

וישימו לו לבדו ולהם לבדם: מפני גדולתו, כי אין דרך לאכול על שולחן המלך רק גדוליו ומיודעיו, "ולהם לבדם" לאחיו, ולמצרים לבדם, אלא שאחיו היו סמוך לו, כמו שנאמר:

24. ספורנו בראשית פרק מג פסוק לב

וישימו לו לבדו - שלא ירגישו אֶחָיו שֶׁהוּא עִבְרִי. פי לא יוכלון המצרים - לפיכך לא אכל הוא עם אֶחָיו, ולא הוא ולא אֶחָיו עם המצרים.

25. העמק דבר בראשית פרק מג פסוק לב

(לב) לו לבדו. לא משום כי תועבה היא למצרים לא אכל עם המצרים, שהרי נהגו בו בכבוד ובמורא מלך ואיך יתעבו לאכול עמו ח"ו, אלא כך דרך המלך שלא לאכול עם עבדיו משני טעמים, שלא יתגנה בעיניהם, ושלא יהיו צריכים לשום סכין בלועיהם כי ילחמו עמו, אבל מה שלא הסבו האחים עם המצרים הוא משום כי לא יוכלון וגו', וסיפר הכתוב זה, משום מקרא ל"ד כמ"כ בהר"ד שם:

26. משך חכמה בראשית פרק מג פסוק לב

וישימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האוכלים אתו לבדם וכו'. הכוונה, הם בני ביתו ואשתו ובניו אשר היו מצרים, "כי לא יוכלון המצרים לאכול לחם (את העברים)", ואם יאכל עמהם, הלא יאמרו כי הוא אינו מצרי אשר אוכל עמהם. ואם יאכל הוא ובניו ביתו, והם לבדם, הלא אין זה מדרך הכבוד לבייש אותם אשר יאכלו לבדם על שולחנו. ולכן אכל הוא לבדו, ובניו ביתו לבדם, והם לבדם, כדי שלא יתביישו. לכן אמר (פסוק לד) "ותרב משאות בנימין" - מהיכן? "ממשאת כולם", שכל אחד נתן: אסנת ומשנה ואפרים, כמו שפירשו רז"ל - כי הם היו "המצרים האוכלים עמו" לחם.

27. בראשית פרק לט, ב-י

(ב) ויהי ה' את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו המצרי... (ו) ויעזב כל-אשר-לו ביד-יוסף ולא-יבדע אתו מאומה פי אם-הלקחם אשר-הוא אוכל ויהי יוסף יפה-תאר ויפה מראה: (ז) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת-אדניו את-עיניה אל-יוסף ותאמר שכבה עמי: (ח) וימאן ויאמר אל-אשת אדניו הן אדני לא-יבדע אתי מה-בבית וכל אשר-יש-לו נתן ביד: (ט) איננו גדול בבית הזה ממני ולא-תשא ממני מאומה פי אם-אותך באשר את-אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת ותטאתי לאלהים:

28. בראשית פרק מא, לז-מז

(לז) וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל-עבדיו: (לח) ויאמר פרעה אל-עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו: (לט) ויאמר פרעה אל-יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את-כל-זאת איך-נבון וחסם פמוה: (מ) אתה תהיה על-ביתי ועל-פיך ישק כל-עמי רק הפסא אגדל ממך: (מא) ויאמר פרעה אל-יוסף ראה נתתי אתך על כל-ארץ מצרים: (מב) ויסר פרעה את-טבעתו מעל ידו ויתן אתה על-יד יוסף וילבש אתו בגדי-נש וישם רכד הזהב על-צווארו: (מג) וירכב אתו במרכבת המשנה אשר-לו ויקראו לפניו אברהם ונתון אתו על כל-ארץ מצרים: (מד) ויאמר פרעה אל-יוסף אני פרעה ובלעדיך לא-ירים איש את-ידו ואת-רגלו בכל-ארץ מצרים:

29. רש"י בראשית פרשת וישב פרק לט פסוק ו

כי אם הלחם - היא אֶשְׁתּוֹ, אֶלֶּא שְׂדֵבֶר בְּלִשׁוֹן נְקִיָּה:

30. אבן עזרא בראשית פרק לט פסוק ו

ולא ידע אתו מאומה כי אם הלחם י"א שהוא כנוי לשכיבת אשתו, וזה רחוק. ועוד כי אדוני יוסף סריס היה. והנכון בעיני, שכל אשר לו היה בידו, חוץ מן הלחם שלא היה אפילו נוגע בו, בעבור היותו עברי, כי הנה מפורש כי לא יוכלו המצרים לאכול את העברים לחם (ברא' מג, לב), כי פוטיפר ידע שיוסף עברי הוא. וכן אשתו אומרת ראו הביא לנו איש עברי (ברא' לט יד):

31. רד"ק בראשית פרק לט פסוק ו

(ו) ולא ידע אתו מאומה - לא היה מסתכל ונזקק לשום דבר שהיה לו אלא היה הכל מטיל עליו, ומה שיעשה הוא יהיה עשוי לבד מענין מאכלו שלא היה עוזב בידו, לפי שהיה מעם אחר כמו שאמר "כי לא יוכלו המצרים לאכל את העברים לחם". ויש דרש לחם זה אשתו, ולשון נקייה:

32. רא"ש בראשית פרק לט פסוק ו

(ו) כי אם הלחם אשר הוא אוכל. פרש"י לחם זו היא אשתו כמה דאיתמר אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און ושמעתי פשט כי לחם הוא ממש דהא לעולם שם שמים שגור בפיו של יוסף והיה אומר תמיד לכל רואיו שהוא עברי לכן היה מונע אדוניו ממנו את לחמו הה"ד כי לא יוכלו המצרים לאכול עם העברים לכן היה מונע אדוניו ממנו את לחמו:

33. אלשיך על בראשית פרק לט פסוק ו

(ו) ובראותו כך ויעזוב כל אשר כו' שסילק עצמו לגמרי מהכל ולא ידע שום דבר שיהיה אתו ולא ביד יוסף מאומה, כי אם הלחם הוא אשתו, כמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה פו ו) שדברה תורה לשון נקייה. ואפילו אשתו שהוא הלחם שהזכיר היה עוזב ביד יוסף כי נאמן הוא, ולא היה מקפיד תהיה אתו, אלא מפני כי ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה לא בטח לבו בה מלישא עיניה בו. ולא שוה לו ויהי אחר הדברים האלה ותשא כו':

34. תרגום אונקלוס בראשית פרק מא

(לח) וְאָמַר פְּרָעָה לְעַבְדֹּהִי הַנְּשֻׁכָּח כְּדִין גְּבַר דְּרוּחַ נְבוּאָה מִן קָדָם יְיָ בִּיה. (מד) וְאָמַר פְּרָעָה, לְיוֹסֵף אֲנִי פְּרָעָה, וְכָר מִמִּמְרָךְ, לֹא יָרִים גְּבַר יָת יְדִיָּה לְמִיחַד זֵיו, וְיָת רַגְלִיָּה לְמַרְכָּב עַל סוּסִיָּא בְּכָל אַרְעָא דְּמַצְרַיִם.

35. העמק דבר בראשית פרק לט פסוק ו

כי אם הלחם וגו'. רש"י פי' אשתו, והכי פירש במס' סנהדרין [ע"ה א'], והרמ"ה השיג ע"ז בחידושו, ופירש הלחם כמשמעו, היינו לא ידע ממנו, כי אם בשעה שהוא נותן לו לחם יודע שיש לו לחם לאכול. ובני הגאון מ' חיים נ"י מפרש מה שהיה יוסף אוכל, שלא היה אוכל בבית המצרי רק לחם שהוא כשר, משא"כ בשר ויין, ומכ"מ היה יפה תאר ויפה מראה כמו דניאל וחביריו:

36. העמק דבר בראשית פרק מז פסוק ו

במיטב הארץ וגו'. מצדי לא יבצר להושיב אותם ולתת להם מקומות טובים מגושן, ולא כמו שחשב יוסף שיהיו מתועבים בעיני פרעה בשביל שהיו רועי צאן, אך לבקשתם ישבו בארץ גשן. רצונם הוא כבודם וטובם: ואם ידעת וגו'. הרי שלא היו מתועבים בעיני פרעה, ונשארו בארץ גושן בדרך כבוד:

37. רש"ר הירש בראשית פרק מז פסוק ו

ואם ידעת ויש בם. בעדינות יתירה הוא מבטא זאת כשני תנאים. אפשר ויש בם אנשי חיל, ואתה אינך יודע, או אינך רוצה לדעת, ואין רצונך שייכנסו לשרותי. כך הוא עצמו ממציא ליוסף אמתלאות, במקרה שאין הדבר לרוחו.

38. בראשית פרק לז, כג-כה

(כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת-יּוֹסֵף אֶת-כַּתְּנֹתָיו אֶת-כַּתְּנֹת הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו: (כד) וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶתוֹ הַבְּיָרָה וַהֲבֹר רֶק אֵין בּוֹ מַיִם: (כה) וַיִּשְׁבּוּ לְאַכְלֵי-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וַהֲנִה אֶרְצָתָם יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלַעַד וּגְמִלֵיהֶם נְשָׂאִים נְכָאת וּצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:

39. הכתב והקבלה בראשית פרק מב פסוק ט

מרגלים אתם. כיון שהוא לא שאל אלא מאין באתם היה להם להשיב מארץ כנען לבד, והם הוסיפו לומר לשבר אוכל כאלו הם שוללים ענין אחר, לכן מצא בדבריהם מקום להעליל עליהם. אמנם העליל עליהם היותם מרגלים דוקא ולא עלילת גנבה וכדומה, כדי שלא יהיה להם מקום לפשפש אחריו לידע מי הוא אבל אתה כאשר נחשבים למרגלים, היו יראים לשאול על שם אדון הארץ כי בזה היו מחזקים את החשד היותם מרגלים ומחפשים לדעת הנסתרות והנעלמות שבמדינה (ר"י אדרב"י):